

VERONMAKSAJAIN KESKUSLIITTO RY

LAUSUNTO

23.9.2020

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi.
VN/8871/2019

LAUSUNTO SOTE-UUDISTUKSESTA

1. Yleisiä huomioita uudistuskokonaisuudesta

Uudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on oltava kestävyysvajeen pienentäminen kustannusten kasvua hillitsemällä – jos tämä ei ole mahdollista, uudistusta ei pidä toteuttaa esitetyltä pohjalta

Julkisen talouden kestävyysvajeen pienentämisen on oltava yhtenä päätavoitteena kaikissa julkisen sektorin palvelurakenteiden uudistuksissa. Erityisen tärkeää tämä on uudistettaessa sote-palveluja, joiden osuus ikärakenteen muutoksen aiheuttamassa kestävyysvajeessa on hallitseva.

Kustannusten kasvun merkittävän hillitsemisen on syytä olla koko uudistuksen yksi keskeinen lähtökohta. Uudistus ei ole onnistunut, mikäli tätä olennaisen tärkeää tavoitetta ei ole uudistuksen avulla mahdollista riittävästi saavuttaa.

Kustannusten hillintä palvelujen kysynnän kasvaessa on haastavaa, mutta sen on oltava mahdollista myös esitetyn uudistuskokonaisuuden puitteissa. Muussa tapauksessa sote-uudistusta ei pidä viedä esitetyltä pohjalta eteenpäin.

Valtion rahoittama sote voi onnistua kustannustehokkaasti – mutta se edellyttää yhteistä sitoutumista tiukkaan budjettiraamiin

Valtion rahoitukseen perustuva sote-uudistus voi onnistua sote-palvelujen kustannusten riittävässä hillinnässä, jos kustannusten valvonta on tehokasta ja maakunnat sitoutuvat asetettavaan kustannusraamiin. Tämä on myös avain nk. pehmeän budjettirajoitteen aiheuttamien ongelmien torjumisessa valtion rahoittamassa sote-uudistuksessa.

Pohjoismaista Tanskassa valtion rahoitukseen perustuva sote on pystytty yhdistämään maakunnalliseen järjestämisvastuuseen tavalla, jossa menojen kasvua hillitään tehokkaasti. Tätä on pidettävä päästä myös Suomessa, jos uudistusta viedään eteenpäin esitetyltä pohjalta.

Tuottavuuden jatkuva parantaminen on välttämätöntä – esityksessä maakuntien vaihtoehtoja sote-palvelujen järjestämisessä kahlitaan liikaa tavoitteen toteutumiseksi

Sote-palveluiden tuottavuuden jatkuva parantaminen on tarpeen, jotta palveluiden riittävä saatavuus ja laatu voidaan turvata myös tarvittavien tiukkojen rahoitusraamien puitteissa. Maakunnille on tällöin annettava riittävästi mahdollisuuksia palvelujen joustavaan järjestämiseen myös yksityisiä palvelutuottajia hyödyntäen.

Esitetyssä uudistuksessa maakuntien mahdollisuuksia käyttää yksityisiä palvelutuottajia hyväksi palvelujen joustavassa ja tehokkaassa järjestämisessä rajataan tarpeettoman voimakkaasti. Toiminnan kehittäminen ja tuottavuuden parantaminen edellyttää aitoja vaihtoehtoja ja myös kilpailun mahdollistamista palvelutuotannossa. Esitystä on syytä muuttaa maakuntien järjestämismahdollisuuksia olennaisesti lisäävällä tavalla.

Uudistuksen rahoitusmalli ei saa leipoa yksittäisistä kunnista ”voittajia” tai ”häviäjiä” – kuntien rahoitusmuutos on rajattava +/- 0 euroon nykytilaan nähden

Esitysluonnoksessa kuntien rahoituksen enimmäismuutos rajattaisiin toistaiseksi pysyvästi +/- 100 euroon asukasta kohden. Maakuntien enimmäismuutos rajattaisiin vastaavasti +/- 150 euroon asukasta kohden. Tämä esitys on kyseenalainen maakuntien osalta ja täysin kestäväntön kuntien osalta. Lähtökohtana uudistuksessa pitäisi olla rahoitusmuutosten neutraalisuus suhteessa nykytilaan.

Esitetty ratkaisu leipoisi perusteettomasti joistakin kunnista ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä” nykytilaan nähden. Kunnille ei pidä aiheuttaa sote-uudistuksella keinotekoista painetta kunnallisverojen kiristämiseen. Kuntien enimmäismuutos tulee siksi rajata +/- 0 euroon asukasta kohden. Erityisen tärkeää on estää kokonaan uudistuksen aiheuttamat negatiiviset rahoitusmuutokset kaikissa kunnissa.

Ansiotulojen verotuksen siirtäminen kunnilta valtiolle ei saa kiristää yksittäisten kansalaisten verotusta – esitysluonnoksen lähtökohta on oikea

Uudistuksen lähtökohtana on oltava, että yksittäisten kansalaisten verotus ei muutosten vaikutuksesta ainakaan kiristy. Veronsa maksavan kansalaisen kannalta oleellisinta on hänen maksamiensa tuloverojen kokonaismäärä, ei se mikä osa hänen maksamistaan tuloveroista menee valtiolle ja mikä kunnalle. Esitysluonnoksessa lähtökohta muutosten neutraalisuudesta maksajan kannalta on huomioitu asianmukaisesti.

2. Huomioita maakuntien rahoituslaista

Kustannusten kasvun hillitsemisen on oltava yksi koko uudistuksen keskeinen lähtökohta. Uudistus ei ole onnistunut, mikäli tätä olennaisen tärkeää tavoitetta ei saavuteta. Tavoite on hyvin haastava, mutta sen saavuttaminen on periaatteessa mahdollista myös esitetyn uudistuskokonaisuuden puitteissa.

Onnistuminen edellyttää ennen kaikkea jokaisen maakunnan tinkimätöntä sitoutumista tavoitteen mukaan määräytyvään kustannuskehitykseen ja valtion rahoitukseen. Sote-palveluiden tuottavuuden jatkuva parantaminen on tarpeen, jotta palveluiden riittävä saatavuus ja laatu voidaan turvata myös julkisen talouden kestävyysvajeen pienentämisen edellyttämien tiukkojen rahoitusraamien puitteissa.

Maakuntien vastuullinen päätöksenteko ja selkeä sitoutuminen rajallisen kokonaisrahoituksen mukaiseen matilliseen kustannuskehitykseen on avainasemassa myös nk. pehmeän budjettirajoitteen tuottamien mahdollisten kustannusylitysten tehokkaassa torjumisessa. Sote-palveluiden rahoituksesta vastaavan valtion on myös aktiivisesti seurattava ja tarpeen mukaan tehokkaasti ohjattava maakuntien toimintaa ja taloudenpitoa rahoitusraamien pitävyyden varmistamiseksi.

Uudistuksessa ei pidä lähtökohtaisesti synnyttää maakunnista rahoituksen osalta häviäjiä nykytilaan nähden. Maakuntien rahoitusmuutoksen vaihtelu +/- 150 eurolla asukasta kohden on siten kyseenalainen. Varsinkaan maakuntien keskinäiseen rahoitusjakoon liittyvät negatiiviset muutokset nykytilaan nähden eivät ole perusteltuja.

3. Huomioita kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä

Esitysluonnoksessa kuntien rahoituksen enimmäismuutos rajattaisiin toistaiseksi pysyvästi +/- 100 euroon asukasta kohden. Tämä esitys on täysin kestäväntön kuntien ja niiden asukkaiden kannalta.

Uudistuksella sote-palvelut siirrettäisiin kokonaan pois kuntien vastuulta. Kunnille jäisi siis hoidettavaksi vain muita kuin uudistuksen piirissä olevia tehtäviä ja palveluita. Tällöin ei ole mitään järkevää perustetta leikata joidenkin kuntien rahoitusta niille jääviin tehtäviin juuri tämän uudistuksen yhteydessä. Millekään kunnalle ei pidä aiheuttaa sote-uudistuksella keinokeinoista painetta kunnallisveron kiristämiseen.

Esitetty ratkaisu leipoisi perusteettomasti joistakin kunnista ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä” nykytilaan nähden. Lähtökohtaisesti tällaista tilannetta ei pidä synnyttää, joten rahoitusmuutos tulee rajata +/- 0 euroon asukasta kohden.

Esitysluonnoksessa myös puolet kiinteistöverosta huomioitaisiin jatkossa verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksessa. Tämä ei ole perusteltua. Kiinteistövero tulee pitää nykyiseen tapaan kokonaan verotulojen tasauksen ulkopuolella. Kiinteistöveron merkitys kuntien omana tulolähteenä korostuu jatkossa. Kiinteistövero on luonnollinen paikallinen vero, jonka tasosta kunnat päättävät itse laissa asetettujen ylä- ja alarajojen puitteissa. Kunnat myös vaikuttavat ratkaisevasti omilla päätöksillään kiinteistöveron veropohjaan muun muassa maankäyttöä, asumista, palveluja ja liikennettä koskevilla ratkaisullaan. Tällaisen veron tuoton tulee päätyä kokonaan kunnalle itselleen.

4. Huomioita verolainsäädännöstä

Uudistuksen lähtökohtana on oltava, että yksittäisten kansalaisten verotus ei muutosten vaikutuksesta ainakaan kiristy. Veronsa maksavan kansalaisen kannalta oleellista on hänen maksamiensa tuloverojen kokonaismäärä, ei se mikä osa hänen maksamistaan tuloveroista menee valtiolle ja mikä kunnalle.

Verotuksen painopisteen siirtäminen kunnallisverosta valtionverotuksen suuntaan on periaatteessa mahdollista toteuttaa tuloveroa maksavan kansalaisen kannalta neutraalilla tavalla.

Esitysluonnoksessa lähtökohta muutosten neutraalisuudesta maksajan kannalta on huomioitu asianmukaisesti. Yksityiskohtaisiin veroperusteisiin ei ole syytä ottaa vielä valmistelun tässä vaiheessa kantaa.

Teemu Lehtinen
Toimitusjohtaja